

IS DE DIPLOMATIEKE LOOPBAAN NOG AANTREKKELIJK VOOR JONGE AFGESTUDEERDEN ?

Menig student die zich door de diplomatieke loopbaan aange- trokken voelt, heeft ons de klassieke vraag gesteld, of deze car- rière, gelet op de fundamentele wijzigingen die zich sedert de laatste veertig jaren in de internationale betrekkingen hebben vol- trokken, nog werkelijk beantwoordt aan de opzet die bij de inrichting van de permanente diplomatieke vertegenwoordiging in het begin van de moderne periode werd nagestreefd. Weliswaar is het hoofd van de diplomatieke zending nog steeds de officiële vertegenwoor- diger van de Staat die hem gezonden heeft. Daartoe vervult hij een reeks meestal protocolaire opdrachten waarbij met het nodige de- corum het prestige van zijn land wordt verzekerd. Ook blijft hem de belangrijke taak van aandachtige waarneming ter plaatse in alle mogelijke domeinen toevertrouwd. Hij streeft hierbij een veelzijdig contact na met het grootst mogelijk aantal geschikte personalitei- ten. Doch wat gewordt er van de discrete doch zo belangrijke on- derhandelingsfunctie die een van de constanten vormde van de traditionele diplomatie ? Wordt er nog beroep gedaan op deze be- roemde « art de la négociation » waarvan de fundamentele princi- pes geleidelijk verrijkt werden door de gestadige aanbreng der opgedane ervaring van zovele generaties van wijze lieden ?

In deze korte bijdrage zullen wij trachten te bewijzen dat in de domeinen waar de klassieke diplomatie heden ten dage tekenen van verval schijnt te vertonen, nieuwe vormen werden uitgedacht waarbij, zonder het uitlokken van felle contrasten in methodes en principes, de « kunst » van de onderhandeling behendig werd aan- gepast aan totaal gewijzigde politieke verhoudingen. Daarenboven zal blijken dat, door de drang van de omstandigheden, nieuwe of verruimde taken voor de diplomaten werden weggelegd. Wij zul- len hieruit kunnen afleiden dat de diplomatieke loopbaan al haar belangstelling en al haar charme heeft bewaard. In een volgende bijdrage zullen wij onderzoeken welke eisen worden gesteld aan de jonge Vlaamse jurist die wenst opgenomen te worden in een carrière waar de Nederlandstaligen stilaan de plaats veroveren waarop zij recht hebben.

Drie nieuwe vormen van diplomatie schijnen de traditionele bilaterale diplomatie op de achtergrond te hebben geduwd, nl. de zogenaamde « open diplomatie », de « reizende diplomatie » en de « multilaterale diplomatie » in het kader van de veelvuldige internationale organisaties die vooral sedert het einde van de Tweede Wereldoorlog het daglicht hebben gezien.

1. De methode van de « open diplomatie » vond haar oorsprong in de idealistische opvattingen van President Woodrow Wilson, die, steunend op de ervaring van de Eerste Wereldoorlog, een gunstige gelegenheid meende gevonden te hebben om de verderfelijke praktijk van de geheime verdragen en afspraken te kortwieken en de internationale betrekkingen voortaan in het teken van de openhartigheid en de oprechtheid te stellen. Zo moesten voortaan de internationale overeenkomsten in het Volkenbondssecretariaat te Genève worden geregistreerd. Tevens werd de diplomatie naar het forum overgebracht, alwaar de publieke opinie, dank zij de democratisatie van het publieke leven en de verbetering van de levensstandaard van de volksmassa's, een steeds grotere invloed op het buitenlands beleid zou gaan verwerven. De al maar ruimer beschikbare technische middelen werden, samen met de reeds invloedrijke pers, als massa media ingezet om deze opinie te bewerken. Bij de ontvoogding van een steeds toenemend aantal koloniale gebieden na de Tweede Wereldoorlog werd het recht op medezeggenschap van al deze nieuwe Staten geformuleerd in het teken van een ontwakende wereldopinie.

Zich rekenschap gevend van de groeiende tussenkomst van de openbare mening in de internationale aangelegenheden, hebben de diplomaten de noodzakelijkheid ingezien om, door een uitgebreide en aangepaste informatie — bij wijze van voordrachten, interviews, radio- en televisietoespraken, verspreiding van brochures, enz. — die soms een propagandistische toon aansloeg, de positie van hun land te verklaren en aldus de gunst van de publieke opinie te winnen. In de jaren 1960, toen het prestige van België in de wereld wegens de Kongo-affaire ernstig werd aangetast, kon deze methode nuttig worden aangewend. Toen bleek echter hoe schaars de middelen waren waarover onze diplomatieke vertegenwoordigers beschikten om deze opzet behoorlijk te verwezenlijken. Essentiële belangen stonden nochtans op het spel. Het kwam er op aan, verkeerde en valse voorstellingen recht te zetten, onze verwezenlijkingen kenbaar te maken, onze posities te vrijwaren, de verruiming van onze afzetgebieden in de toekomst te verzekeren en aldus onze economische expansie in de hand te werken. Het domein der « public relations » is voor de klassieke diplomatie ongetwijfeld een nieuwe opdracht die vele inspanningen vergt en die met een voorbeeldig uithoudingsvermogen moet worden vervuld.

Doch dan moet het Departement van Buitenlandse Zaken daartoe de nodige financiële en technische middelen ter beschikking stellen.

2. De « reizende diplomatie » is ontstaan als gevolg van de geweldige ontwikkeling van de communicatie- en transportmiddelen. De telefoon, de telegraaf, het vliegtuig hebben de afstanden praktisch uitgeschakeld of tot een minimum herleid. De staatslieden die verantwoordelijk zijn voor de buitenlandse politiek van hun respectieve landen, werden er toe gebracht, zodra een belangrijke beslissing moest worden genomen, zodra de wereldsituatie moest worden besproken, elkaar te ontmoeten en zelf de besprekingen te voeren. Bovendien heeft de vermenigvuldiging van de betrekkingen tussen de Staten de complexiteit van de wereldproblemen zodanig doen toenemen, dat wegens de grote vorderingen van de wetenschap een arbeidsverdeling op internationale schaal zich opdringt. Experten worden ingezet om deze vraagstukken onder elkaar met de vereiste deskundigheid te bespreken.

Hier ook schijnen de gewone diplomaten over het hoofd te worden gezien. Wordt hun taak ten slotte niet herleid tot de materiële organisatie van de ontvangst van de verantwoordelijke ministers of van de experts die, in hun plaats, de onderhandelingen voeren? Wij zijn van mening dat een dergelijke voorstelling van zaken een caricatuur betekent, terwijl de realiteit geheel anders ligt. De kostbare ervaring van hoogst gekwalificeerd personeel zal eens te meer ten nutte worden gemaakt. Bovenvermelde bijeenkomsten moeten zorgvuldig worden voorbereid. Gaat het om bilaterale besprekingen, voert de diplomaat ter plaatse in alle discretie de voorafgaande peilingen door, helpt hij de draagwijdte van de te behandelen problemen bepalen, stelt hij, in overleg met zijn regering, het programma van de onderhandelingen op. Daarenboven zorgt hij voor de verzameling van de documenten die het dossier van de betwiste punten zullen uitmaken.

Hij maakt deel uit van de regeringsafvaardiging en heeft daarbij de gelegenheid om met de gepaste voorzichtigheid suggesties te maken. De louter materiële organisatie van het overleg — een tijdbenemende aangelegenheid! — vormt slechts één aspect van de veelzijdige activiteiten die de gewone diplomaat hierbij ontwikkelt. Bij het besluiten der besprekingen zorgt hij voor een synthese van het verrichte werk. Ook wordt hem gevraagd te waken over de stricte toepassing van de bereikte resultaten in het land waar hij zijn zending vervult. Betreft het een ruimere internationale bijeenkomst, zullen de gewone diplomaten van een deelnemende Staat, op grond van de kennis die zij in de andere deelnemende landen hebben opgedaan, hun Minister inlichten over de juiste

positie van deze landen. Met het oog op de samenstelling van het dossier zullen alle nuttige inlichtingen op het Departement van Buitenlandse Zaken gecentraliseerd worden. Voor het overige zal de diplomaat ter plaatse in dienst van zijn regering dezelfde rol spelen als bij bilaterale besprekingen.

3. De « multilaterale diplomatie » heeft sedert het ontstaan van de Volkenbond, doch vooral sedert de oprichting van de Organisatie der Verenigde Naties, kunnen gedijen in het kader van steeds talrijker wordende internationale organisaties die zowel op het wereldvlak als in regionaal verband in het leven werden geroepen. Dit beslissend verschijnsel heeft in verschillende opzichten de voormalige diplomatieke werkwijze essentieel gewijzigd, vermits thans in de optiek van een internationale samenwerking het verwezenlijken van een gemeenschappelijke opzet wordt nagestreefd. Dit betekent niet minder dan de omverwerping van de traditionele opvatting van het kanselarijwerk dat wezenlijk de belangen van één Staat in bilateraal verband op het oog heeft. In dit nieuwe bestel hebben de gewone diplomaten schijnbaar geen plaats meer.

En toch werden hier ook de nodige aanpassingen aangebracht. De regeringen hebben het personeel van de buitenlandse diensten aangesproken om een permanente vertegenwoordiging bij de internationale organisaties te verzekeren. Wel moesten originele methodes worden uitgedacht voor het opnemen van activiteiten die grondig verschillen van die der klassieke ambassades. Inderdaad, hier nemen de diplomaten deel aan collectieve vergaderingen, ondernemen zij « lobbying »-werk in de wandelgangen, onderschrijven zij collectieve verbintenissen. Bovendien onderhouden zij nuttige betrekkingen met de permanente vertegenwoordigingen van de andere Staten-leden van de betreffende organisatie. Vermelden wij ten slotte dat zij er toe geroepen worden de experts van hun land die tijdelijk ter plaatse zijn om aan de werkzaamheden van technische commissies deel te nemen, op de hoogte te brengen van de werkelijke toestand die heerst in de schoot van de internationale organisatie waar zij een vertegenwoordigende functie uitoefenen.

Zo komen wij tot het besluit dat in de drie nieuwe vormen van diplomatie welke onlangs het licht zagen, de klassieke diplomaten zich op een merkwaardige wijze hebben weten in te werken, zodat de rijke ervaring van opeenvolgende generaties ten dienste kon worden gesteld van de nieuwe eisen der internationale samenwerking.

Is de onderhandelingsopdracht van de diplomaat in de jongste tijden enigszins verlicht, intussen werd zijn werkterrein in een paar andere domeinen merkelijk verruimd.

1. Dank zij de ontwikkeling van de internationale handelsbetrekkingen in de tweede helft van de XIXe eeuw, werden de hoofden van de diplomatieke zendingen, buiten hun traditionele taak van politieke vertegenwoordiging, vooral sedert het einde van de Eerste Wereldoorlog om een permanente en volhardende actie in het voordeel van de handelsexpansie van hun land verzocht. Het behoeft hier niet onderlijnd te worden dat, vermits België voor meer dan 40 % van zijn productie op de export is aangewezen, de buitenlandse diensten — zowel de diplomatieke als de consulaire zendingen — een belangrijke rol inzake marktstudie en prospectie te vervullen hebben, dit in nauw contact met de Belgische Dienst voor de Buitenlandse Handel (1). Daartoe is vanzelfsprekend een grondige kennis nodig van de commerciële, industriële en financiële kringen van het land waar de zending wordt volbracht. Verder wordt sedert een dertigtal jaren een steeds groter gedeelte van de tijd van de agenten van de buitenlandse diensten in beslag genomen door allerhande demarches en onderhandelingen met betrekking tot de groeiende tussenkomst van de Staten in handels- financiële en industriële aangelegenheden. Wij doelen hier o.m. op de talrijke en storende belemmeringen die de internationale handel in de weg worden gelegd, aan onteigeningen, aan nationalisaties, enz.

2. Door de opkomst van een groot aantal nieuwe Staten sedert de Tweede Wereldoorlog werden de diplomatieke en consulaire posten in het buitenland merkelijk uitgebreid. Landen, zoals België, die wegens de behoeften van hun handelsexpansie tot een aanwezigheidspolitiek gedreven worden, hebben aan deze uitbreiding van hun buitenlandse vertegenwoordiging grote zorg besteed (2). Zo worden de toekomstmogelijkheden voor jonge afgestudeerden in de diplomatieke en consulaire carrière verruimd, doch tevens worden de levens- en werkvoorwaarden in deze loopbaan, wegens het perspectief van een mogelijk verblijf in verafgelegen onderontwikkelde landen, grondig gewijzigd. In die voorwaarden moet ook de kennis van meerdere vreemde talen in de hand worden gewerkt.

(1) Om in sommige diplomatieke zendingen het posthoofd bij te staan, werd voorzien in de functie van « handelsprospecteur ». Medewerkers worden hiertoe ter plaatse of te Brussel contractueel aangeworven.

Bovendien worden Belgische personaliteiten die een vooraanstaande rol spelen in de economie van een vreemd land waar ze verblijven, uitgenodigd om als honoraire « raadgevers van de Buitenlandse Handel » bij onze officiële vertegenwoordigers te adviseren.

(2) In 1911 bezat België 24 gezantschappen in het buitenland. Op 1 januari 1965 telde ons land 78 ambassadeurs en 2 gezantschappen. Men kan merken dat de meeste gezantschappen tot de rang van ambassade werd verheven.

Al zal de diplomaat in een ontwikkelingsland op verre na niet zoveel zaken af te handelen hebben als een ambassadeur bij een industriële mogendheid, toch is voor hem een nieuwe taak weggelegd. Inderdaad, in het domein van de technische bijstand zal hij als vertegenwoordiger van zijn land vaak concrete zendingen te vervullen hebben. De culturele overeenkomsten die hij in opdracht van zijn regering ter plaatse voorbereidt, zullen meestal beschikkingen inhouden die betrekking hebben op het verlenen van studiebeurzen, het zenden van leraren en deskundigen, de vorming van technici, enz. Het Belgisch Ministerie van Buitenlandse Zaken en Buitenlandse Handel heeft dan ook het groeiend belang van nauwere betrekkingen met de ontwikkelingslanden ingezien. Zo werd onlangs een belangrijke « Dienst voor Ontwikkelingssamenwerking » in het leven geroepen. Dank zij een zorgvuldige aanpassing van de bilaterale diplomatie aan totaal nieuwe mogelijkheden wordt weer een steeds ruimer actieterrein geboden waarvan de uitwerking pas later zal kunnen overschouwd worden.

Als besluit menen wij te mogen beamen dat de diplomatieke carrière, ondanks de schijnbare teloorgang die zij door de opkomst van nieuwe diplomatieke methodes heeft ondergaan, noch haar belang, noch haar prestige, noch haar aantrekkelijkheid heeft verloren.

Prof. Dr. OMER DE RAEYMAEKER.
Leuven, 3 februari 1965.

(Wordt voortgezet)